

אולי זה מעליב

מילים: יהודה אטלס

לחן: מתי כספי

על יהודה אטלס

יהודה אטלס, אב לשלושה וסב לארבעה, כתב 32 ספרים לילדים וארבעה ספרים למבוגרים. ותגרם 60 ספרים, מרביתם מצויירים. הוא נולד בארץ ב-1937 וגדל במושב עין-עירון, ליד כרכור-פרדס-חנה, להורים חקלאים. ילדותו היתה משופעת בכלניות, בנרקיסים ובאיריסים, אך גם בריח הזבל, ניחוח חציר. למד בבית-הספר העממי (יסודי) בכרכור, ואחר בתיכון חדרה, ובסוף באוניברסיטת תל-אביב (מזרחנות ופילוסופיה). היה במשך חמש שנים עורך עיתון הנוער 'במחנה גדנ'ע' ואחר-כך, במשך 35 שנה, עיתונאי ועורך בעיתון 'ידיעות אחרונות'. ספרו הראשון לילדים 'והילד הזה הוא אני' (כתר, 1977), ספר שירים קצרים על חיי יומיום של ילדים, זכה להצלחה רבה והוליד ספרים נוספים בסיגנון זה. כתב לילדים גם ספרי סיפורים, מעובדים ומקוריים, בפרוזה ובחרוזים. מתגורר בתל אביב.

על השיר

השיר "אולי זה מעליב", לקוח מתוך ספרו המפורסם של יהודה אטלס: "והילד הזה הוא אני". בספר מקובצים שירים קצרים, הכתובים מנקודת מבטו של ילד. כל שיר עוסק במצבים וברגשות, שחווים ילדים בחייהם. הספר אמנם נחשב לספר ילדים, אך הוא פונה למבוגרים וילדים כאחד. כפי שאומר יהודה אטלס, בכל מבוגר עדיין נמצא אותו הילד הקטן, שהיה פעם.

תוכלו להקשיב ליהודה אטלס, ולהתרשם ממקורות כתיבתו, בשיחה מקוונת, שערך עם תלמידי בית ספר יסודי בבנימינה, בקישור הבא:
(על הטקסט נדבר בתחילת היחידה <https://youtu.be/cjWlr0Vx1rl>)

נסיבות הלחנת השיר

השיר "אולי זה מעליב" הוקלט לראשונה לאלבום של מתי כספי משנת 1980: "צד נוסף" - מוקדש לילדים.

הנה חלק מתיאור האלבום, כפי שמופיע באתר של מתי כספי:

"האלבום מכיל שירים שהולחנו החל מתחילת פעילותו של כספי כמוסיקאי. רוב השירים הושרו במקור על ידי זמרים אחרים. בין השירים שהוקלטו במיוחד לאלבום בולט השיר הפותח את האלבום 'אולי זה מעליב'. שיר זה, כרבים מהשירים המופיעים באלבום, איננו נופל באיכותו מהטובים בשיריו של מתי למבוגרים. הטקסט הקצר והישיר מאפשר לכספי לצאת למסע מוסיקלי ההופך את השיר לחגיגה ברזילאית."

"את האלבום ליווה סיבוב הופעות בו שילב מתי כספי ילדים בביצוע השירים, גם כנגנים וגם כמחזיקי תווים ענק מנייר... אחד הילדים האלה גדל להיות הפרקשניסט גדי סרי."

למרות המופע הייחודי הביע כספי בעבר אכזבה ביחס להצלחת האלבום: "כשהוצאתי את האלבום 'צד נוסף', הוא היה כישלון מסחרי. אנשים פשוט לא קנו את האלבום. היום אני מאמין שהוא הקדים את זמנו. הוא היה מתקדם מאוד יחסית לאלבומי ילדים אחרים שיצאו אז והיו ברובם ברמה נמוכה."

מתי כספי (כמו יהודה אטלס) כותב מוסיקה למבוגרים ולילדים באותה איכות ובאותה אמת אמנותית. זוהי נקודה, שתרמה לחיבור בין שני היוצרים הללו וכך גם לחיבור בין המילים ללחן.

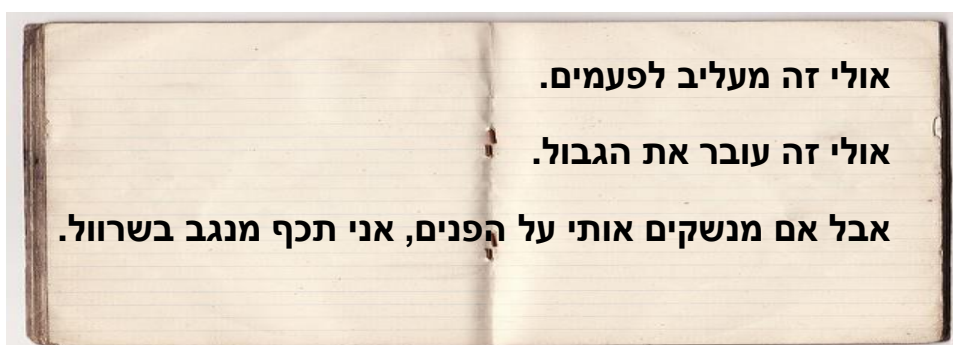

מתוך הביקורת של יוסי חרסונסקי- אתר "יוסימיוזיק."

"בשביל מתי כספי שיר ילדים אינו משהו מתיילד. הוא מאמני המוסיקה היחידים, שהצליחו לפנות לילדים ולמבוגרים כאחד, מתוך כבוד אמתי והבנה, שיש להעניק לנמענים הצעירים מוזיקה איכותית, שהיא חלק בלתי נפרד מהיצירה שלו'. זה מתחיל בבחירת הטקסט. שיר ילדים צריך להגיע לא רק מתוך הכרת המבוגר את עולם הילד, אלא מדמיון פורה, בדיוק כפי שהיו עושים ביצירה למבוגרים".

פעילות בכיתה:

נקרא את השיר:

1. מכמה משפטים בנוי השיר?
2. במה שונה המשפט השלישי, מהשניים הראשונים. (אורך, מבנה משפט, תוכן.)
3. באיזה משלושת המשפטים, מתאים לשים סימן קריאה במקום נקודה? מדוע?
4. מה לדעתכם המשפט, שאותו רוצה הילד להדגיש בשיר? מה מאוד חשוב לו שידעו?
5. מהם הרגשות שעולים בכם בקריאת השיר? האם זה שיר עצוב? שמח? מצחיק?
6. האם גם לכם קרה, שהייתם חייבים לפעול לטובת עצמכם, למרות שזה נחשב "לא מנומס"?

משימות בקבוצה:

1. חברו משפטים משל עצמכם, הדומים במבנה ובמשמעות, למשפטים של השיר:

לדוגמא:

אולי זה...ילדותי ומוזר

אולי זה... טיפשי

ומשעמם

אבל...כשאני עצוב, ואין לי רעיון, אני דווקא אוהב לנמנם...

2. כעת תוכלו להציג את השיר שחיברתם, בליווי כלי הקשה לבחירתכם (תיבה, מקלות, שלישי, פעמונים, מצלתיים, תוף מרים וכיו"ב, לפי הנמצא בבית הספר). מדברים את הטקסט בליווי הקשת המקצב של המילים או הקשת פעמה.

אפשרות שניה (לבחירה)

ניתן להציג את מילות השיר המקורי, בליווי כלי הקשה, לבחירתכם. (מקיימים את מקצב הדיבור או את הפעמה.)

3. לאחר ההיכרות שערכנו עם הטקסט, מהן הציפיות שלכם מהמנגינה? האם היא תהיה איטית או מהירה? קופצנית (סטקטו) או מתמשכת (לגאטו)? האם האווירה תהיה שמחה? עצובה? מפחידה? נאזין למנגינה שחיבר מתי כספי, למילות השיר:

<https://youtu.be/HjnAGInHacE>

מה דעתכם? האם זה סוג המוזיקה לו ציפיתם?
האם שמעתם פעם מוזיקה בסגנון כזה
(?סמבה). אילו כלים שמעתם? אילו כלים בלטה
במיוחד?
מאיזה מקום בעולם היא מגיעה?

על הסמבה:

סמבה היא סגנון מוסיקלי וריקוד בברזיל. הצורה המקורית של הסמבה, שהגיעה לרחובות ריו דה ז'נרו בשנים המוקדמות של המאה ה-20 נקראת "סמבה של הגבעות", שכן זה היה מקורה- שכונות העוני (הפאבלות) על גבעותיה של ריו.

בצורתה הבסיסית, סמבת הגבעות (samba de morro) בנויה על "בית" אחד פשוט, שמושר על די סולן. פעמים רבות- מאולתר. אחרי הבית יבוא פזמון, שיושר ע"י קבוצת זמרים (מקהלה).

נצפה ונאזין לשיר: "אצלי בבית". – בביצוע הרכב "ארץ טרופית יפה", בניהולו המוסיקלי של מתי כספי.

<https://youtu.be/cD6xBtjNnkE>

כאן נוכל לראות, איך מלחיני הסמבה לקחו מספר משפטים קצרים, והלחינו מנגינה, שחוזרת על עצמה, ומאפשרת מרחב לאלתור- הכנסת שינויים בכל חזרה על הלחן הפשוט. אפשר לשנות קצת את המקצב, את התזמור, וגם לשיר שירת מענה.

אפשר לראות בסמבה הפשוטה, סגנון ראשוני, פשוט, תמים- שיכול להתאים לשיר ילדים "קטן", אך מלא הבעה.

חגיגת סמבה בכיתה: שירה ונגינת מקצבים

נאזין פעם נוספת לשיר "אולי זה מעליב". נצטרף בשירה לחלק הראשון של השיר, ובנגינה בכלי הקשה בחלק השני (שבו שרים רק "לה לה לה...").

שלבי העבודה:

1. תרגול הקשת מקצבים ללא כלים- במחיאיות כף. נרשום כמה תבניות מקצב על הלוח.

Samba

נתרגל כמה פעמים ברצף, לפי הצורך

הילדים יכולים לחבר תבניות מקצב בעצמם.
נחלק את הכיתה ל 4 קבוצות. כל קבוצה תהיה "אחראית" על מקצב.

2. נאזין שוב לשיר. נצטרף לשירה בחלק הראשון (בו מושרות המילים) ובחלק השני, נצטרף בהקשת המקצבים, במחאות כף. בכל פעם קבוצה אחת.
3. הפעם ננגן את המקצבים בכלי הקשה. נציגים מכל קבוצה, יבחרו כלי הקשה, והפעם, ינגנו את תפקידי המקצב בכלי שבחרו.
- למחשבה ולדין בבחירת הכלים:** באילו מהכלים כדאי לבחור כדי להקיש פעמה? באיזה כלי נבחר להקשת חצאים?
4. המורה תנחה את הנגינה, כאשר בהתחלה תנגן רק קבוצת ה"פעמה" ואחר כך תיתוסף קבוצת ה"חצאים" וכן הלאה. עם התקדמות השיר, יתוספו המקצבים והנגנים.

****הצעה לשיעורים נוספים: עבודה על המקצב- למתקדמים...***

אחד המאפיינים הבולטים במוזיקת הסמבה הוא המקצב מרובה הסינקופות. הסינקופה, המרבה להופיע בסמבה וגם בשיר שלפנינו היא זו הנוצרת מהחסרת (השתקה) השמינית הראשונה של הפעמה, כפי שאפשר להתרשם מהמקצב של השורה הראשונה בשיר:

כאן למטה מופיעה המנגינה הפותחת את השיר למילים "אולי זה מעליב לפעמים." המשפט השני הוא "וריאציה" על המשפט הראשון, כאשר הפעם מופיעה קשת מחברת בין התיבה הראשונה לשניה.

כדי להתנסות במקצב המיוחד הזה, נקיש את התיבה הראשונה בהתחלה, **בלי להחסיר שמיניות!** נקיש שמינית נוספת במקום כל הפסקה. את המקצב הזה קל לנו להקיש ולדבר (ט, טט, טט, ט). כעת ננסה להחסיר שמינית אחת- המורה תדגים והתלמידים יחזרו בחיקוי. בשלב הבא המורה תקיש את התיבה כפי שהיא מופיעה בשיר.

לסיום: מחצית הכיתה תשיר את שתי השורות הראשונות של השיר (אפשר בליווי ההקלטה) והמחצית השנייה תקיש את הפעמה.

בהצלחה!